

Lausunto hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

HOLDno-2025-1110

Lausunnon antaja: Hollolan kunta, Päijät-Hämeen työllisyyslautakunta

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Esitetty luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen siirtäminen työvoimaviranomaisen vastuulle työvoimakoulutukseksi on perusteltua, mutta muutos kasvattaa koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia sekä työvoimaviranomaisen hallinnollista työtä. Vaikka rahoitus palautuu kunnille VOS-järjestelmän kautta, ei ole selvää, ohjautuuko rahoitus työvoimaviranomaiselle, joka on tosiasiallinen koulutuksen järjestäjille. Tämä rakenteellinen epävarmuus lisää riskiä siitä, että palveluiden kapasiteetti heikkenee.

Työvoimakoulutusten valmistelu, hankinta ja seuranta aiheuttavat työvoimaviranomaiselle lisäresurssitarpeita, joka lisää myös työvoimaviranomaisen resurssitarpeita. Omaehtoisten opintojen suorittaminen kotoutumisen edistämistä koskevan lain mukaisina on taannut asiakkaalle vahvemman taloudellisen tilanteen, joka on voinut sitouttaa asiakasta koulutukseen etenkin pitkien välimatkojen alueilla. Järjestämislain mukaisina myönnettävissä omaehtoisissa opinnoissa tätä kulukorvausta ei ole, mikä saattaa heikentää asiakkaan mahdollisuutta osallistua koulutukseen.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Lakiluonnoksessa esitetyt valtion säästötoimet kohdistuvat erityisesti niihin maahanmuuttajiin, joilla on heikko koulutustausta ja joiden kotoutumis- ja työllistymisprosessi on jo lähtökohtaisesti haavoittuvainen. Säästöjen lyhytnäköisiä vaikutuksia on syytä arvioida kriittisesti. Yli 30-vuotiaiden heikosti koulutettujen opiskelu- ja työllistymispolut vaikeutuvat, kun pääsy aikuisten perusopetukseen rajoittuu nuorempiin työnhakijoihin. Pitkäaikaistyöttömyyden riski kasvaa, mikä lisää jatkossa kuntien sosiaali- ja terveystalouden kustannuksia. Säästöt voivat valtion näkökulmasta toteutua, mutta kunnille vaikutukset ovat päinvastaiset: kasvavat palvelutarpeet ja pidempi työttömyys heikentävät kuntien taloudellista kantokykyä.

Työvoimaviranomaisen näkökulmasta lakiluonnos ei huomioi sitä, miten kotoutuja-asiakkaiden osuus työvoimasta vaihtelee eri työllisyysalueiden välillä. Volyymien vaihtelulla on vaikutusta koulutusten kilpailuttamiseen ja erilaisten kielikoulutusten järjestämisen mahdollisuuksiin.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Velvoittavuuden lisäksi tulee huomioida erilaisten palvelupolkujen saavutettavuus. Vastuita lisättäessä tulisi työvoimaviranomaiselle mahdollistaa asiakkaan palvelutarpeen määrittely yksilöllisesti, tavoitteena mahdollisimman nopea työllistyminen. Esimerkiksi yli 30-vuotiaiden, heikon koulutustaustan omaavien maahanmuuttajien kielen omaksuminen ja opinnot etenevät hitaammin. Lisäksi ilman peruskoulutuskintoa eivät he saavuta ammatillisten opintojen edellyttämää osaamista. B1.1 kielitaitotason saavuttaminen 1,5 vuodessa vaatii kotoutujalta vahvoja oppimisvalmiuksia sekä vankkaa pohjakoulutusta.

Uudistus voi yli 30-vuotiailla johtaa ehdotuksen tavoitteisiin nähden päinvastaiseen vaikutukseen: asiakkaiden itseohjautuvuus ja vastuunotto eivät lisäännä, vaan koulutuspolut katkeavat ja työllistymisaika pitenee. Tämä on ristiriidassa lakiluonnoksen tavoitteiden kanssa.

On tärkeää varmistaa, että velvoittavuuden rinnalla vahvistetaan tukea niille ryhmille, joille kotoutuminen on haastavinta. Tarvitaan kohdennettuja toimenpiteitä, kuten digivalmiuksia vahvistavia koulutuksia, ammatillisia valmiuksia kehittäviä lyhytkoulutuksia sekä yrityksille suunnattuja työllistämisen tukia heikossa työmarkkina-asemassa oleville maahanmuuttajille. Tämä työ vaatii työvoimaviranomaiselle lisää resursseja, joiden kustannuksista joutuvat kunnat vastaamaan.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Kunnan ja työviranomaisen yhteistyön tiivistäminen on saatu Päijät-Hämeen työllisyysalueella toimimaan ja tuottamaan tuloksia. Erityisesti pienempien kuntien osalta jo olemassa olevat rakenteet ja käytänteet ovat osoittaneet prosessien tehokkuuden. Muutokset tulisivat lisäämään työvoimaviranomaisen tarvitsemää resurssia. Kunnan sekä työvoimaviranomaisen hallinnollinen työ kasvaa, kun rinnakkaisia prosesseja joudutaan rakentamaan uudelleen.

Samalla asiakkaiden palvelupolut voivat katketa erityisesti niillä paikkakunnilla, joissa kuntien ja sidosryhmien tarjoama palvelurakenne ei ole niin vahva. Tämä lisää tarvetta matalan kynnyksen palveluille, kuten työkokeiluille ja yhteiskuntaorientaatiolle, joihin ei kuitenkaan esitetä riittäviä resursseja.

Kotoutumisen edistämistyön rahoitus tulee turvata vähintään nykyisellä tasolla. Valmistelussa tulee huomioida velvoittavuuden lisäämisen aiheuttamat resurssitarpeet.

Muut huomiot

Lakiluonnoksen perusteluissa todetaan, että uudistukset kannustavat työllisyysalueita kehittämään vaihtoehtoisia kotoutumisen polkuja. Tällaista kehittämistyötä tehdään alueellamme jo nyt laaja-alaisesti, ja kokemuksemme perusteella voimme todeta, että toimivat rakenteet edellyttävät pitkäjänteistä ja riittävästi resursoitua yhteistyötä koulutuspalveluntuottajien, hankkeiden, työvoimaviranomaisten ja kuntien kanssa. Uudistusten vaikutusten tulee tukea, ei heikentää, tätä työtä.